

**Мачинська Наталія**

доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти  
Львівського національного університету  
імені Івана Франка,  
м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0003-0309-7074

*e-mail: nataliya.machynska@lnu.edu.ua*

## **ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЙОГО ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ**

**Анотація.** Стаття присвячена аналізу теоретичних положень проблеми цінностей педагога вищої школи в аспекті його особистісного зростання. У статті зазначено, що феномен професійних цінностей є багатоструктурним новоутворенням, що формується у процесі професійної підготовки майбутнього викладача ще в умовах закладу вищої освіти. З'ясовано, що професійні цінності одночасно можна розглядати як критеріальні аспекти професійного становлення майбутнього викладача, так і вагому складову його професійного зростання упродовж життя.

Автором доведено, що для позначення поняття «особистісні цінності» дослідники використовують поняття «усвідомленість», «рефлексивність»; особистісні цінності розглядають як складну ієрархічну модель, яка локалізується на перетині мотиваційно-потребнісної сфери особистості; роль ціннісних орієнтацій визначають провідними життєвими цілями людини. Зазначено, що поняття «цінність» найчастіше тлумачиться науковцями як «спрямованість», «смісл», «значення», «мотив», «потреба», «настановлення».

У статті акцентовано увагу на теорії цінностей Шварца, запропоновано їх п'ять основних характеристик; зазначено, що цінності мають важливе еволюційне значення у процесі розвитку індивіда, адже вони формуються на основі базових людських потреб. Зазначено, що всі цінності формуються на основі задоволеності чи не задоволеності певних потреб. Автор теорії пропонує структуру цінностей відповідно до основних потреб людини.

**Ключові слова:** цінності, професійні цінності, викладач, заклад вищої освіти, особистісне зростання.

**Постановка проблеми.** Сучасне суспільство переживає своєрідну революцію у трансформації професійно-зорієнтованих цінностей, їх переоцінку у контексті основних життєвих цінностей, усвідомлення місця людини у суспільстві. Переосмислення цінностей відбувається під впливом низки об'єктивних чинників, які призводять до загострення соціальної конфронтації, нестримної господарсько-економічної гонки, яка не зважає на обмеженість ресурсів планети і можливості для виживання.

У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей; формування цінностей і

необхідних для успішної самореалізації компетентностей; виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству і збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу; підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору (Закон України «Про освіту»).

Як зазначає І. А. Зязюн, сенс і ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин з собою та іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, навчання – самонавчання всіх і кожного. Під освітою розуміється процес входження людини в життя суспільства, у цілісний світ живої і «неживої» природи. Отже, система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини (Зязюн, 2018, с. 191).

Ціннісна сфера особистості – складна, багатоструктурна система, яка є предметом вивчення значної кількості як зарубіжних, так і вітчизняних науковців.

**Аналіз останніх досліджень з проблеми.** А. Богуш вважає цінність поняттям, «яке використовується у філософії і соціології для позначення об'єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі суспільні ідеали і виступають завдяки цьому як еталон належного» (Богуш, 2001, с. 6).

Поняття «система цінностей» охоплює предметне втілення системи діяльності та суспільних взаємин, які відображають сутність життєдіяльності, конкретно-історичний спосіб життя спільноти (Вікова та педагогічна психологія). Певна система цінностей укладається, формується та реалізується у відповідних формах життєдіяльності. Саме активна життєдіяльність забезпечує набуття цінностей, їх поступове перевтілення у сукупність ціннісних орієнтацій кожної особистості. Таким чином, відбувається переосмислення суспільних цінностей у цінності суб'єктивно значущі для самої особистості.

Ціннісна сфера – це та психологічна ділянка, яка бере безпосередню участь у всіх процесах, пов'язаних із саморегуляцією діяльності та розвитком особистості. Т. Калюжна зазначає, що особистісні цінності складають внутрішній стрижень особистості, який можна інтерпретувати як ціннісну етичну орієнтацію. Остання забезпечує цілісно-суб'єктивне розуміння окремих актів поведінки людини та сприяє побудові прогнозу її поведінки у більш широкому полі ситуацій (Калюжна, 2012).

Послідовне здійснення цілісного підходу до аналізу особистості призвело до виділення важливої узагальненої форми фіксації особистісного досвіду – «цінності». С. Максименко стверджує, що цінність є важливою характеристикою психологічної структури особистості, яка характеризується єдністю спрямованості особистості, виділенням для неї певної дійсності, сфери взаємин у зв'язку зі своїм «Я» (Максименко, 2020).

Дослідник зазначає, що цінність характеризується такими критеріями:

1) спрямованість суб'єкта на реалізацію суспільних взаємин, які відповідають певній цінності;

2) уявлення про своє «Я», що відповідає спрямованості;

3) виділення у свідомості предметно-діяльнісний зміст і його провідну роль у формуванні самосвідомості особистості (Максименко, 2000).

Низка авторів пропонує різні тлумачення змісту понять «цінності», «ціннісні орієнтації», «особисті цінності». Наприклад, М. Боришевський стверджує: оскільки особистість не можна розглядати окремо від соціального середовища та суспільства, цінності є похідними від співвідношення світу і людини (Боришевський, 2008, с. 53); Г. Балл доводить, що система ціннісних орієнтацій і соціальних ролей особистості формується на основі соціального статусу особистості (Балл, 2000, с. 14); С. Бадюл визначає особистісні цінності як «усвідомлені й прийняті людиною загальні смисли її життя» (Бадюл, 2002, с. 14); Т. Дуткевич пов'язує особистісні цінності і смисли поняттям «переконання» – «усвідомлені цінності, суб'єктивно готові до реалізації шляхом їх використання в соціально-орієнтовній діяльності» (Дуткевич та Савицька, 2010).

Узагальнення результатів вітчизняних наукових розвідок, присвячених дослідженню проблеми розвитку та формування особистісних цінностей, дає можливість констатувати, що для позначення поняття «особистісні цінності» дослідники використовують поняття усвідомленість, рефлексивність, як найбільш загальні смислові утворення; особистісні цінності розглядають як складну ієрархічну модель, яка локалізується на перетині мотиваційно-потребнісної сфери особистості, світоглядних структур свідомості та виконує функції регулятора активності людини. Дослідники тлумачать роль ціннісних орієнтацій, як визначні/провідні життєві цілі людини; саме ціннісні орієнтації виражають те, що є найбільш вагомим для особистості і має персоніфікований смисл.

**Мета статті** - проаналізувати різні підходи авторів до тлумачення поняття «цінності», визначити взаємозалежність і взаємозумовленість потреб та ціннісного типу особистості на основі поглядів Ш. Шварца.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Н. Харитонова, визначаючи роль смислових уявлень в організації системи ціннісних орієнтацій, стверджує, що смислові уявлення реалізуються у таких функціях:

ухвалення (або заперечення) і реалізація певних цінностей;

посилення (або зниження) їх значущості;

утримання (або втрата) цих цінностей в часі (Харитонова, 2012, с. 132).

Ш. Шварц вважає, що кожна людина поводиться відповідно до своїх потреб та цілей, які відображаються у цінностях через формат мотиваційних конструктів активності. Відповідно до теорії Ш. Шварца цінності можуть бути чинниками набуття соціального капіталу, встановлення та розширення мережі соціальних контактів. Він вважає, що динамічні стосунки між цінностями формують структуру цінностей особистості чи групи (Schwartz & Sagie, 2000).

Отже, цінність – це особливий вид реальності. Вона не може існувати самотійно чи незалежно, бо дуже тісно пов'язана не тільки з людиною, але й з об'єктивним світом. Цінність виникає в процесі людської дії та осмислення,

у процесі оцінки людиною інших людей, суспільства, ідей, предметів культури чи природи.

Цінність, як філософська, психологічна чи педагогічна категорія, одночасно може бути цінністю чогось чи для когось. Варто зазначити, що основою цінності може і повинна бути об'єктивна реальність, продукти людської творчості і змісту свідомості (камінь, вода, автомобіль, теорія, образ тощо).

М. Боришевський виділяє такі групи базових цінностей: моральні, громадянські, світоглядні, екологічні, естетичні, інтелектуальні, валеологічні. Характеризуючи їх, він пояснює, що моральні цінності втілюються у найрізноманітніших проявах активності людини, які спрямовані на утвердження міжособистісних стосунків. Крім того, серед моральних цінностей учений розглядає ставлення людини до праці, усвідомлення працевитості як найвищої моральної цінності. Громадянськими цінностями науковець називає патріотизм, почуття відповідальності за теперішнє й майбутнє нації, держави, розвинену національну свідомість та самосвідомість, національну гідність, правові цінності (Боришевський, 2008)

Однією із найвідоміших є типологія цінностей, яку запропонував у зарубіжній психодіагностиці М. Рокіч. Серед базових цінностей він виділив 18 термінальних і 18 інструментальних (Rokeach). Термінальні або цільові цінності виражають найважливіші цілі, ідеали, самоцінний зміст життя людини, тобто, цінність міжособистісних стосунків, сім'ї, праці, волі тощо. Їх поділяють на особисті й соціальні. Інструментальними цінностями є засоби досягнення цілей, які схвалює суспільство.

Заслуговує на увагу теорія цінностей Шварца (Schwartz), який аналізує дослідження та теорії своїх попередників, об'єднує всі дослідження в одне ціле і створює певну модель цінностей людини. Автор стверджує, що існує п'ять основних характеристик цінностей:

цінності не є простими ідеями, завжди позначені емоціями та почуттями;

цінності – це мотиваційні конструкти; саме вони здатні мотивувати людину до певної поведінки та стосунків з певними людьми; це цілі, яких людина прагне досягнути, а також поведінка, яка сприяє досягненню цих цілей;

цінності не обмежені певними діями чи ситуаціями. Це абстрактні цілі, їх абстрактність допомагає вийти за межі установок, норм, які часто оточують людину в процесі виконання певних дій у певних ситуаціях;

цінності слугують точкою відліку у процесі відбору чи оцінки поведінки, людей чи подій;

цінності впорядковані за важливістю одна стосовно іншої. Упорядкований набір цінностей формує ціннісні пріоритети людини. Індивідуальність людини формується на основі ієрархічної впорядкованості її цінностей, а набір цінностей певної культури вказує на її самотність та відрізняє від інших культур та національностей (Schwartz & Boehnke, 2014)

Ш. Шварц наголошує на тому, що цінності мають важливе еволюційне значення у процесі розвитку індивіда, а тому формуються на основі базових людських потреб. Є три основні універсальні групи людських потреб:

- 1) біологічні потреби організму;
- 2) потреби у координованих соціальних інтеракціях;

3) потреби у виживанні та благополуччі груп (Schwartz, 2004).

Три потреби, відповідно до еволюційного погляду, мають велике значення для збереження життя людини. Для того, щоб людина могла справитись з реальністю і вижити, вона повинна ідентифікувати навколишні об'єкти, спланувати відповіді на зовнішні стимули (Schwartz & Sagie).

Оскільки всі цінності формуються на основі задоволеності чи не задоволеності певних потреб, Ш. Шварц пропонує структуру цінностей відповідно до основних потреб людини. У таблиці 1 представлено взаємозв'язок потреб та ціннісного типу особистості на основі поглядів Ш. Шварца (Schwartz, 2007).

**Таблиця 1**

**Взаємозв'язок потреб та ціннісного типу особистості  
(за Ш. Шварцом)**

| <i><b>Ціннісний тип</b></i> | <i><b>Джерело, потреба</b></i>                          |
|-----------------------------|---------------------------------------------------------|
| доброзичливість             | потреби організму; потреби в інтеракціях; потреби групи |
| Універсалізм                | потреби організму; потреби групи                        |
| Самостійність               | потреби організму; потреби в інтеракціях                |
| Стимуляція                  | потреби організму                                       |
| Гедонізм                    | потреби організму                                       |
| Досягнення                  | потреби організму; потреби групи                        |
| Влада                       | потреби в інтеракціях                                   |
| Безпека                     | потреби організму; потреби в інтеракціях; потреби групи |
| Конформізм                  | потреби організму; потреби в інтеракціях; потреби групи |
| Традиція                    | потреби групи                                           |

Цінності, на думку Ш. Шварца (Schwartz), є мотиваційними цілями особистості, тобто глобальними конструктами, які об'єднують у собі певні комплекси мотивів, установок, цілей, переконань особистості. Автор вважає, що цінності здатні впливати на вибір цілей діяльності, вибір соціального середовища особистості, і хоча, з однієї сторони, вони зумовлюють активність особистості, спрямовують її діяльність, вони є відносно мінливими протягом життя.

Отже, питання ціннісно-сислової сфери упродовж тривалого часу розглядали різні науковці, але й досі ця проблема залишилася предметом наукових досліджень та дискусій. Під терміном «цінність» найчастіше науковці розуміють «направленість», «смысл», «значення», «мотив», «потреба», «настановлення», або ж ототожнюють його з більш широкими поняттями – «ціннісні орієнтації», «система цінностей».

Таким чином, у наукових дослідженнях немає єдиної думки, єдиного підходу щодо визначення понять «цінності», «система цінностей», «ціннісні орієнтації» та інших понять цієї проблеми, її постійного місця у системі наукового знання, відтак ця проблема залишається в центрі уваги науковців з метою подальшого вивчення і конкретизації. У нашому дослідженні ми орієнтуємось на систему цінностей, яку сформулював Ш. Шварц (Schwartz), його емпіричні дослідження цінностей дозволили розробити універсальний набір ціннісних типів для вивчення індивідуальних особливостей. Ще одним аргументом на користь цієї теорії є те, що наукових досліджень в Україні на основі методики SVI практично немає.

Вивчення окресленої проблеми підтвердило, що сформованість професійних цінностей викладача вищої школи є важливим чинником його професійно-особистісного зростання. Багатогранність цінностей у структурі особистості викладача дає змогу досліджувати їх у контексті багатьох феноменів: світогляду, мислення, діяльності.

Наявність професійних цінностей, як зазначає І. Бех, забезпечує сумлінне ставлення до майбутньої професійної діяльності, спонукає людину до творчого пошуку, удосконалює умовну модель фахової діяльності, що слугує орієнтиром професійного саморозвитку. Зокрема, психолого-педагогічними характеристиками професії викладача вищої школи є особистісні якості, які умовно можна поділити на три основні групи: емоційні, мотиваційні, інтелектуальні (Бех).

Чудовою ілюстрацією запропонованих І. Бехом особистісних цінностей педагога можуть слугувати слова І. Зязюна, який стверджував: «Труднощі – це переборення життєвих суперечностей. Якщо людина має загартовану волю, бійцівські якості в досягненні поставленої мети, тоді для неї не існує перешкод, яких вона не могла б подолати. Саме таким бійцем повинен стати й ти, молодий учителю. Тебе завжди підтримають, допоможуть... Проте ніколи не забувай, що лише особиста активність і рішучість – запорука твого авторитету і визнання як в організації, так і в здійсненні навчально-виховного процесу, у роботі з батьками, і в побудові особистого життя, і в самовдосконаленні» (Зязюн, 2018, с. 194).

**Висновки і перспективи подальших розвідок.** Аналіз наукових джерел досліджуваної проблеми професійних цінностей викладача вищої школи дає підстави констатувати: феномен професійних цінностей є багатоструктурним новоутворенням, що формується у процесі професійної підготовки майбутнього викладача ще в умовах закладу вищої освіти; професійні цінності одночасно можна розглядати як вирішальні моменти у професійному становленні майбутнього викладача, так і вагомому складову його професійного зростання. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці практичних досліджень щодо підтвердження структури готовності викладачів закладу вищої школи до особистісного зростання, яка визначається як сукупність таких компонентів: мотиваційного, змістово-процесуального та рефлексивного.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [Дата звернення 30.01.2022]

Зязюн Іван Андрійович: педагог, вчений філософ: бібліогр. покажчик / [упоряд. Л.Н.Штома ; наук. ред. Н.Г.Ничкало] (2018): НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. 4 вид., перероб. і допов. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова.

Богуш, А. (2001). Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання. *Виховання і культура*. № 1, сс. 5-8.

Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. URL: [http://pidruchniki.com/15320517/psihologiya/vik\\_doroslosti](http://pidruchniki.com/15320517/psihologiya/vik_doroslosti) [Дата звернення 27.01.2022].

Калюжна, Т. (2012). *Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти*: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 128 с.

Максименко, С. (2000). *Загальна психологія* : підручник. Київ. : Форум, 543 с.

Боришевський, М. (2008). Духовні цінності як детермінанта саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. № 2, сс. 49-57.

Балл, Г. (2000). Гуманізація загальної та професійної освіти: сучасна актуальність і психологопедагогічні орієнтири. *Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи*. Київ: Віпол, сс. 134-157.

Бадюл, С. (2002). Професійно-педагогічні цінності як психолого-педагогічна основа процесу становлення майбутнього вчителя початкових класів. *Рідна школа*. № 6, сс. 14-15.

Дуткевич, Т., Савицька О. (2010). *Практична психологія: Вступ до спеціальності*. Київ.: Центр учбової літератури, 256 с.

Харитоновна, Н. (2012). *Формування професійної компетентності майбутніх педагогів у процесі вивчення іноземної мови*. Кандидат педагогічних наук. Магнітогорск, 191 с.

Schwartz, S. (2000). Value consensus and importance. A. Cross-National Study. S. H. Schwartz, G. Sagie. *Jornal of cross-cultural psychology*. Vol. 3.1. No 4, pp. 465-497.

Rokeach, M. (1972). Beliefs, Attitudes, and Values. *San Francisco, Josey-Bass Co*, 214 p.

Schwartz, S. H., Boehnke K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*. № 38, pp. 230-255.

Schwartz, S. (2004). *Mapping and interpreting cultural differences around the world*. Vinken H., Soeters J., Ester P. (eds.). URL: [https://www.researchgate.net/publication/316088459\\_Dimensions\\_of\\_Culture\\_Shalom\\_H\\_Schwartz\\_-\\_Hierarchy](https://www.researchgate.net/publication/316088459_Dimensions_of_Culture_Shalom_H_Schwartz_-_Hierarchy) [Дата звернення 27.01.2022]

Schwartz, S. (2007). *A theory of cultural value orientations: Explication and applications*. Y. Esmer, T. Pettersson (eds.). Measuring and mapping cultures: 25 years of comparative value surveys. Leiden, The Netherlands: Brill. pp. 33-78. □ <https://blogs.helsinki.fi/valuesandmorality/files/2009/09/Schwartz-Monograph-Cultural-Value-Orientations.pdf> [Дата звернення 27.01.2022].

Бех, І. (2006). *Виховання особистості: Сходження до духовності: наук. видання*. К.: Либідь. 272 с.

Зязюн, І. (2018). *Мосму колезі – молодому вчителю*. Зязюн Іван Андрійович: педагог, вчений філософ: бібліогр. покажчик [упоряд. Л.Н.Штома; наук. ред. Н.Г.Ничкало]: НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, сс. 192-196.

## REFERENCES

*Zakon Ukrainy "Pro osvitu"* [Law of Ukraine "On Education"]. (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [Data zvernennia 30.01.2022]. [in Ukrainian]

*Ziazium Ivan Andriiovych: pedahoh, vchenyi filosof: bibliohr. Pokazhchyk* [Ziazium Ivan Andriiovych: teacher, scholar philosopher: bibliogr. Index] (2018). [uporiad. L.N.Shtoma; nauk. red. N.H.Nychkalo] NAPN Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh. 4 vyd., pererob. i dopov. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova. [in Ukrainian]

Bohush, A. (2001). *Dukhovni tsinnosti v konteksti suchasnoi paradyhmy vykhovannia*. [Spiritual values in the context of the modern paradigm of education]. *Vykhovannia i kultura*. No 1, ss. 5-8. [in Ukrainian]

*Vikova ta pedahohichna psykholohiia*: [Age and pedagogical psychology]: navch. pos. URL: [http://pidruchniki.com/15320517/psihologiya/vik\\_doroslosti](http://pidruchniki.com/15320517/psihologiya/vik_doroslosti). [Data zvernennia 27.01.2022]. [in Ukrainian]

Kaliuzhna, T. (2012). *Pedahohichna aksiolohiia v umovakh modernizatsii profesiino-pedahohichnoi osvity*: monohrafiia [Pedagogical axiology in the conditions of modernization of professional and pedagogical education: monograph]. Kyiv.: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, 128 s. [in Ukrainian]

Maksymenko, S. (2000). *Zahalna psykholohiia*: pidruchn [Psychology: textbook]. Kyiv.: Forum, 543 s. [in Ukrainian]

Boryshevskyi, M. (2008). *Dukhovni tsinnosti yak determinanta samorozvytku osobystosti* [Spiritual values as a determinant of personal self-development] *Pedahohika i psykholohiia*. No 2, ss. 49-57. [in Ukrainian]

Ball, H. (2000). *Humanizatsiia zahalnoi ta profesiinoi osvity: suchasna aktualnist i psykholohopedahohichni oriientyry* [Humanization of general and vocational education: current relevance and psychological and pedagogical guidelines]. *Neperervna profesiina osvita: problemy poshuky, perspektvy*. Kyiv: Vipol, ss. 134-157. [in Ukrainian]

Badiul, S. (2002). *Profesiino-pedahohichni tsinnosti yak psykholohopedahohichna osnova protsesu stanovlennia maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv* [Professional and pedagogical values as a psychological and pedagogical basis of the process of becoming a future primary school teacher]. *Ridna shkola*. No 6, ss. 14-15. [in Ukrainian]

Dutkevych, T., Savytska, O. (2010). *Praktychna psykholohiia: Vstup do spetsialnosti* [Practical psychology: Introduction to the specialty]. K.: Tsentr uchbovoi literatury, 256 s. [in Ukrainian]

Kharytonova, N. (2012). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy* [Formation of professional



competence of future teachers in the process of learning a foreign language]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Mahnitohorsk, 191 c. [in Ukrainian]

Schwartz, S. (2000). Value consensus and importance. A. Cross-National Study. S. H. Schwartz, G. & Sagie. *Journal of cross-cultural psychology*. Vol. 3.1. No 4, pp. 465-497. [in English]

Rokeach, M. (1972). *Beliefs, Attitudes, and Values*. San Francisco, Josey-Bass Co, 214 p. . [in English]

Schwartz, S. & Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. *Journal of Research in Personality*. No 38, pp. 230-255. [in English]

Schwartz, S. (2004). *Mapping and interpreting cultural differences around the world* Vinken H., Soeters J. & Ester P. (eds.). URL: [https://www.researchgate.net/publication/316088459\\_Dimensions\\_of\\_Culture\\_Shalom\\_H\\_Schwartz\\_-\\_Hierarchy](https://www.researchgate.net/publication/316088459_Dimensions_of_Culture_Shalom_H_Schwartz_-_Hierarchy) [Data zvernennia [17.01.2022]. [in English]

Schwartz, S. (2007). *A theory of cultural value orientations: Explication and applications*. Y. Esmer, T. Pettersson (eds.). Measuring and mapping cultures: 25 years of comparative value surveys. Leiden, The Netherlands: Brill, pp. 33-78. URL: <https://blogs.helsinki.fi/valuesandmorality/files/2009/09/Schwartz-Monograph-Cultural-Value-Orientations.pdf> [Data zvernennia 11.01.2022]. [in English]

Bekh, I. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti: nauk. vydannia* [Bringing up a personality: ascent towards spirituality: scientific edition. K. : Lybid. 272 s. [in Ukrainian]

Ziazun, I. (2018). *Moiemu kolezi – molodomu vchytelevi*. Ziazun Ivan Andriiovych: pedahoh, vchenyi filosof: [To my colleague - a young teacher / Zyazyun Ivan Andreevich: teacher, scientist, philosopher]: bibliohr. pokazhchyk [uporiad. L.N.Shtoma ; nauk. red. N.H.Nychkalo] : NAPN Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, ss. 192-196. [in Ukrainian]

## **PROFESSIONAL VALUES OF A UNIVERSITY TEACHER AS A FACTOR OF HIS PERSONAL GROWTH**

**Nataliia Machynska**

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,  
Head at the Department of Primary and Preschool Education  
Ivan Franko Lviv National University,  
Lviv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0309-7074

e-mail: [nataliya.machynska@lnu.edu.ua](mailto:nataliya.machynska@lnu.edu.ua)

**Abstract.** The article is devoted to the analysis of theoretical positions of the problem of values of the teacher at higher school in the aspect of his personal growth. The article notes that the phenomenon of professional values is a multi-structural new formation, which is formed in the process of professional training of future teachers in the institution of higher education. It is shown that professional values can be considered both as criterion aspects of professional development of

the future teacher, and an important component of his professional growth during life.

The author proved that to use the concept of “personal values” researchers use the concepts of “awareness”, “reflexivity”; personal values are considered as a complex hierarchical model, which is localized at the intersection of the motivational-needs sphere of the individual; the role of value orientations is determined by the leading life goals of man. It is noted that “value” is most often interpreted by scholars as “direction”, “meaning”, “meaning”, “motive”, “need”, “setting”, or identified with concepts such as “value orientations”, “value system”. Value, as a philosophical, psychological, or pedagogical category, can also be the value of something or someone.

The article focuses on Schwartz’s theory of values, offers five main characteristics of values; it is shown that values have an important evolutionary significance in the process of individual development, because they are formed based on basic human needs. It is noted: all values are formed because of satisfaction or non-satisfaction of certain needs; the author of the theory proposes the structure of values according to the basic human needs (in the article the relationship between needs and value type of personality based on the views of Schwartz is presented in the form of a table).

**Keywords:** values, professional values, teacher, university, personal growth.

*Стаття надійшла до редакції 30.01.2022 р.*